

pen van Indianen, slaven, Marrons, mulatten, Europese soldaten herkenden elkaar daarvoor nauwelijks als lotgenoten en konden dus tegen elkaar uitgespeeld worden -, met de afschaffing van de slavernij kwam daar een einde aan. Sindsdien vervult de gecentraliseerde staat(smacht) de rol van de koloniale uitbouter van Suriname als zodanig. Het racisme diende en dient bij dit alles als de ideologische rechtvaardiging van de koloniale klassenstructuur. Vanaf het begin liepen ras en klas parallel; zodoende gingen ook de uitgebuitenen hun (klassen)strijd zien in termen van rassenstrijd. Het is, aldus Hira, de grote verdienste geweest van De Kom (na moeilijkheden in de jaren dertig als communistisch agitator naar Nederland opgezonden), dat hij het eeuwenoude verzet in Suriname bewust in klassenstrijd-termen is gaan interpreteren en zijn optreden dienovereenkomstig heeft ingericht. Het overzicht van de Surinaamse geschiedenis dat Hira biedt is dus de reeks van door dit interpretatiekader aaneengesnoerde rellen, opstanden, conflicten en tegenstellingen. Met forse lijnen (ook al is zijn beschrijving hier en daar tamelijk gedetailleerd) wordt de fundamentele eenheid en voortgaande ontwikkeling van het verzet der Indianen, slaven, Marrons, tegen gouverneur Van Sommelsdijck rebellerende soldaten en vele anderen erin gehamerd. Ook fors taalgebruik wordt daarbij niet geschuwd; een nog niet eens erg kras voorbeeld daarvan levert de zinsnede: 'Terwijl feodaal Europa op bloedige wijze zijn proletariaat baarde, haastten Spaanse conquistadores zich om een nieuw werelddeel aan de macht van het jonge kapitaal te onderwerpen. Talloze schepen, uitgerust met priesters en geweren...'.

Normaliter pleegt een recensent zich af te vragen, of een auteur in zijn opzet geslaagd mag heten. In dit geval lijkt dat een onmogelijke vraag. Wie de materialistisch-dialectische denktrant van de auteur deelt, zal zijn verhaal stellig met instemming lezen. Zo'n lezer zal vermoedelijk ook gelijk de relevantie van dit werk begrijpen voor de op de flap geformuleerde vraag: 'Wanneer men zich verdiept in de ontwikkelingen in Suriname na de staatsgreep van 25 februari 1980, dan kan men zich de vraag stellen of het hier ging om een louter militaire staatsgreep of om het verzet tegen buitenlandse overheersing'. Zo'n lezer weet immers, dat de strijd van Suriname gaat tegen 'de economische, politieke en culturele overheersing van het westen' en dat een staatsgreep alleen slechts inhoudt dat 'de ene sektor van de heersende klasse... de andere sektor uit die klasse vervangt, terwijl alleen een echte revolutie de economische en sociale structuur' verandert. Wie echter genoemde denktrant in haar hoge historische vluchten niet kan volgen, zal het heel wat moeilijker met dit boek hebben en zich keer op keer afvragen wat het tot een beter verstaan van het verleden bijdraagt.

G.J. Schutte

MIDDELEEUWEN

M. Carasso-Kok, *Repertorium van verhalende historische bronnen uit de middeleeuwen. Heiligenlevens, annalen, kronieken en andere in Nederland geschreven verhalende bronnen* (Bibliografische reeks van het Nederlands Historisch Genootschap 2; Den Haag: Nijhoff, 1981, xix + 498 blz., f150,—, ISBN 90 2479 132 4).

Dit zeer nuttige, met de grootste zorg samengestelde en onder redactie van de commissie voor bronnenpublicaties van het Nederlands Historisch Genootschap verschenen repertorium is een aan de huidige mediëvistiek aangepaste en dus volledig bewerkte versie van

de *Lijst van Noord-Nederlandsche Kronijken* van S. Muller Fz. uit 1880. Het is tevens een spin-off van de 'nieuwe Potthast', want het uitgangspunt van de onderneming lag in de juiste constatering dat het onmogelijk was het Noordnederlandse bronnenmateriaal in het *Repertorium Fontium* (dat zo al erg groot wordt) met de gewenste rijkdom aan gegevens te behandelen. Wat ons hier geboden wordt is een lijst waarvan de conceptie te vergelijken is met die van de oude en de nieuwe Potthast en de *Bibliotheca Hagiographica Latina*. Onder de namen van auteurs of heiligen vindt men de titels van de werken met *incipit* en *explicit*, gegevens over onderwerp, auteur, plaats en datum van ontstaan, handschriften, edities, vertalingen en de relevante moderne literatuur. De auteur heeft zich tot de verhandelende bronnen *stricto sensu* beperkt en derhalve tractaten en rechtsboeken buiten beschouwing gelaten. Dat dit onderscheid niet steeds eenvoudig is blijkt uit het voorbeeld van het *De cura reipublicae et sorte principantis* van Filips van Leiden, ongetwijfeld een juridisch tractaat, maar waarin toch 'vele historische gebeurtenissen zijn verwerkt'. Het is niet alleen *ratione materiae* dat precieze grenzen moeilijk te trekken zijn, ook de afbakening in tijd en ruimte valt niet steeds mee. De eerste is nog de minst problematische: het repertorium gaat tot c. 1515, wat geen dwingende of vanzelfsprekende datum is, maar evenmin een onredelijke of willekeurige. Soms wordt wel eens een zekere vrijheid met die periodisering genomen, zoals bij Hatebrand, wiens Leven dateert uit c. 1600 doch geschreven werd 'met gebruikmaking van een oorspronkelijk uit de 13e eeuw daterende vita'. Het moeilijkste selectie criterium was natuurlijk het geografische. Niemand zal gelukkig zijn met de beperking van het behandelde gebied tot 'de grenzen van het huidige Koninkrijk der Nederlanden'. Deze anachronistische grenslijn, die dwars door de middeleeuwse vorstendommen Vlaanderen, Brabant en Luik loopt en door de wisselvalligheden van latere eeuwen tot stand is gekomen, bakent natuurlijk geen 'intelligible field of study' af voor de middeleeuwse geschiedschrijving. Wat de doorslag heeft gegeven om dit criterium dan toch aan te houden is ons inziens vooral de nationale taakverdeling bij de nieuwe Potthast en de *Quellennahe*, dat wil zeggen de praktische overweging dat de historici nu eenmaal het best vertrouwd zijn met de geschiedenis, de repertoria en de bibliotheken van hun eigen land. Toch blijft er iets onbevredigends aan een opzet die kronieken over het hertogdom Brabant waarvan niet vaststaat dat ze Noordbrabants zijn weglaat, omdat het zuiden van het hertogdom 'waar het culturele zwaartepunt lag' als waarschijnlijke plaats van hun herkomst beschouwd kan worden - een redenering die 'niet sluitend, maar uit praktisch oogpunt wel te verdedigen' heet (xii). Ook hier wordt wel eens minder strikt geselecteerd, zoals bij de *Vita sancti Liudgeri*, die 'waarschijnlijk het klooster Werden' als redactieplaats toegewezen krijgt, maar toch is opgenomen, omdat 'dit werk grotendeels vanuit een Utrechts gezichtspunt is geschreven'. De mediëvist zal er dus rekening mee moeten houden dat een werk van een Zuidnederlands auteur dat bijvoorbeeld tijdens diens toevallig verblijf in Maastricht is geschreven wel degelijk in dit repertorium is opgenomen, terwijl voor zijn andere, thuis geschreven werken wordt volstaan met een verwijzing naar de desbetreffende literatuur, aldus de *Vita beati Servacii* van Bartholomaeus Macharii, geschreven in 1461 te Maastricht, waar hij tijdelijk de wijk had genomen.

De evidente verdiensten van het werk van mw. Carasso-Kok liggen zo voor de hand dat we er niet langer bij zullen stilstaan: de Noordnederlandse mediëvist beschikt thans over een vlot hanteerbaar - en typografisch uiterst verzorgd - naslagwerk, dat zijn collega's uit vele landen hem zullen benijden. We willen hierbij graag signaleren dat ook de middeleeuwnederlandse bewerkingen van de Latijnse auteurs uitvoerig worden behandeld - literatuur én handschriften - zodat het *Repertorium* ook voor de studie der middeleeuwnederlandse letterkunde een kostbaar instrument is. Jammer is wel dat hier geen poging werd gedaan om

de plaats van ontstaan van die vertalingen aan te duiden, doch we vermoeden dat dit bij de huidige stand van het onderzoek een zeer moeilijke opgave zou zijn. Het ligt misschien aan de aard van het werk - een *status quaestionis* in de vorm van een repertorium - dat bepaalde nochtans cruciale problemen onopgelost zijn gelaten. Vooral bij de vraag van de datering der bronnen volstaat de auteur vaak met het signaleren van de uiteenlopende uitspraken der geleerden. Deze divergenties kunnen soms ver gaan en dat wordt een teleurstelling voor de vorser, die het moet stellen met 'volgens Oppermann is de ons overgeleverde tekst niet het werk van Ruopert zelf...', deze opvatting is vooral door Meilink bestreden', of 'datering tussen 988 en 993, volgens Oppermann een omwerking uit de tweede helft van de 12e eeuw' (3-4) of 'omstreeks 1140-43 volgens Meilink, omstreeks 1215 volgens Oppermann' (6) of, erger nog 'volgens Koppius kort na 1266, volgens Romein eind 15e eeuw' (88)! Soms heeft de auteur wel positie gekozen en gesteld dat deze of gene mening over de datering 'afdoende weerlegd' werd. Positief is bij dit alles dat ze op die manier - en ook soms uitdrukkelijk - op bepaalde lacunes in onze kennis wijst, zoals ook bij sommige werken direct opvalt dat ze nog praktisch onbestudeerd zijn (zie bijvoorbeeld de nummers 274 en 283, beide uit een manuscript in de bibliotheek van de stad Utrecht). De bibliografie die bij elke behandelde bron geciteerd wordt is overvloedig, zonder nochtans volledig te zijn. Zo vragen we ons af of het bij St. Walburga, ook in Vlaanderen zeer bekend, naast het werk van Holzbauer ook niet nuttig ware geweest te verwijzen naar het Engelse werk van Steels uit 1921 (Walburga was uit Engeland afkomstig) en naar andere Duitse werken over deze in Eichstatt overleden heilige, zoals Braun (1927), Riefenstahl (1928) en Bauch (1962, 1967 en 1979) en naar Belgische werken, onder andere van Denorme (1935), Coens (1962) en Notermans (1963). Bij de literatuur over Filips van Leiden ontbreken de baanbrekende studies van R. Feenstra die weliswaar eerder de Leidse jurist dan de Leidse geschiedschrijver betreffen, maar toch heel wat over het leven van de beroemde vicaris-generaal van bisschop Arnold van Hoorn bevatten. Dit voortaan onmisbare *Repertorium* besluit met een lijst van beginwoorden, een lijst der vermelde en bewaard gebleven handschriften, een lijst van afkortingen en een index van plaats- en persoonsnamen.

R.C. van Caenegem

J.A. Coldewey, *De Heren van Kuyc 1096-1400* (Dissertatie Leiden 1982, Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland L; Tilburg: Stichting Zuidelijk Historisch Contact, 1982, xxxix + 277 blz., f 48,—).

De heren van Kuyc, in 1096 voor het eerst vermeld met de toenaam 'van Kuyc', vormden één van de belangrijkste adellijke families in het huidige Noordnederland. Dat zij er tenslotte niet in zijn geslaagd een landsheerlijk territorium te vormen, zal vooral te wijten zijn aan het feit dat hun zeer verspreid gelegen bezittingen zo moeilijk tot een aaneengesloten gebied samengevat konden worden. Hun belangrijke positie in de twaalfde eeuw blijkt uit huwelijken met leden van de hoogste adel en uit de functies die zij bekleed hebben. Zij waren tot 1220 stadsgraaf van Utrecht; de familie bracht twee bisschoppen en een elect voort. Maar na 1200 zijn zij geleidelijk achterop geraakt bij de graven (hertogen) van Gelre, Holland en Brabant. Door de toenemende macht van de omringende landsheren en de daarmee gepaard gaande feodalisering van de allodia van de heren van Kuyc brokkelde hun macht steeds meer af. Het jaar 1323 is een belangrijk keerpunt in de geschiedenis van deze familie. Toen werd namelijk hun allodium Grave aan de hertog van Brabant in leen opgedragen. De ontwikkeling, waarbij de heren van Kuyc geleidelijk afzakten van dy-